

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.
Abonnementsprijs f 4,- per jaar. Buitenland f 5,60 per jaar, voor België f 4,60.
Losse nummers f 0,25.

ILLUSIES EN IDEALEN

Onlangs kwam ik op bezoek bij een vriend, die met zijn kinderen speelde. Hij moest meedoen in een sprookje. Op een gegeven ogenblik zei zijn dochtertje: „En nu was u de koning, en ik de koningin, en er kwam een arm jongetje...” Enfin, u kunt zich zoiets wel voorstellen, zo'n spel uit de kinderkamer. Even knipoogde mijn vaderlijke vriend tegen mij en zei: „Je ziet, ik doe maar alsof”. Wij begrepen elkaar onmiddellijk. Want wij hadden een paar dagen daarvoor gesproken over het boek van een filosoof, een werk dat nu al weer is vergeten, en dat de titel droeg: „De filosofie van het als-of”. Misschien hebt u belangstelling voor zijn naam — die is: Otto Vaihinger — maar dit is nu bijzaak. De schrijver zette uiteen, hoe dikwijls wij in het leven doen alsof een verbeelding of een veronderstelling werkelijkheid is. Wij doen dan dus net als de kinderen. Maar niet zonder redenen. Ik geef u een eenvoudig voorbeeld. Wij weten allemaal dat de aarde rond is, een bol dus. Eigenlijk zouden wij de aardrijkskunde dus moeten leren van zo'n wereldbol. Wij maken echter platte landkaarten, die aan de muur hangen. Daarop is de werkelijkheid natuurlijk vertekend, niet in de juiste verhoudingen weergegeven. Zo'n landkaart, die dan ook in de krant verschijnt, is geen sprookje. Maar werkelijkheid is zij ook niet. Het is meer een hulpmiddel.

Voor ons dagelijks leven is zoiets natuurlijk niet van veel betekenis. Als de zon nu eens niet rond zou zijn maar vierkant kon ons dat eigenlijk weinig schelen. En als Nederland honderd vierkante kilometer groter of kleiner zou zijn dan op de kaart kan ons ook dat koud laten. Iets anders wordt het, als wij te doen hebben met verhoudingen tussen de mensen. Wat die betreft moeten wij toch waarachtig zijn en zuiver en eerlijk. Kom, kom, zou ik zeggen, laten wij dat niet overdrijven.

Geven wij nu eens een voorbeeld. U ontmoet een goede kennis. U staat een poosje met hem te praten, en het gesprek komt op een boek

dat u hebt gelezen. U praat daarover en de kennis doet, alsof hij er veel belangstelling voor heeft. U neemt dat aan, en daarom zet u het gesprek voort. Daarna neemt u afscheid en denkt: het was gezellig.

Maar weet u nu werkelijk, dat uw vriend u begrepen heeft? Natuurlijk niet. Ieder mens is een eigen wereld, waarin u maar moeilijk doordringt. U moet eens iets vertellen tegen tien mensen. En dan later proberen er achter te komen, wat zij ervan hebben onthouden. Dan blijkt dat ieder van die tien speciaal dat heeft onthouden, wat hem al bij voorbaat interesseerde, of wat hij al wist. Het andere is langs hem heen gegleden. En als deze mensen over uw verhaal spreken, zullen zij ieder wat anders vertellen. Het is heel bekend, dat tien voorbijgangers die getuige zijn van een ongeluk, ieder afzonderlijk een bepaald onderdeel hebben gezien. Hun getuigenissen zijn niet oneerlijk, maar persoonlijk, subjectief. Iedereen vertelt echter alsof hetgeen hij heeft gezien de volle waarheid is.

Als u nu een pessimist bent en een zwartgallig mens, dan zegt u: „Ik praat niet meer met de mensen. Zij maken er wat anders van dan ik heb bedoeld”. Maar bent u niet zo zwaartillend, dan zegt u: „Ik doe maar alsof zij me begrijpen, alsof het allemaal tot hen doordringt”. En in het laatste geval hebt u gelijk. Want u moet met uw medemensen samenleven. En als het op praktische dingen gaat, dan werkt u ook best met hen samen. Dan bestaat er wel degelijk hulpvaardigheid en medeleven, dan hebben wij allerlei ge-

personalia

Dr. A. L. CONSTANDSE geboren in 1899. Opleiding - voor het onderwijs - Franse en Spaanse taal en Letterkunde; bijvakken filosofie en geschiedenis.

Gepromoveerd op „Le baroque espagnol et Calderon de la Barca”.

Functie redacteur Algemeen Handelsblad.

een lezing voor de vara-microfoon van zondag 31 maart 1963

Zojuist verschenen:

de brochure „OORLOG EN VREDE”

De inhoud hiervan bestaat uit een overdruk van 5 artikelen, die in Mens en Wereld gepubliceerd zijn. Te bestellen door storting of overschrijving van f 0,30 op postrekening 30.49.60 t.n.v. het Humanistisch Verbond, Utrecht.

voelens gemeen. Als u iemand ziet die verdriet heeft, dan hebt u zelf geen zin meer om te lachen. Maar in een gezelschap, waar gelachen wordt, laat u zich gauw meeslepen. En dat doet u, alsof u zelf ook veel plezier hebt, en waarschijnlijk hebt u ook wel veel plezier. Dat is misschien een beetje oppervlakkig, maar wij moeten ook niet te diepzinnig willen wezen. Ik geloof dat het calvinisme met zijn ernst en zijn plechtigheid gemaakt heeft, dat wij te veel dingen te zwaar laten wegen.

Komen wij nu nog even terug op dat „doen alsof”. Tegen allerlei mensen, die wij niet of bijna niet kennen, zijn wij beleefd of praten wij uitvoerig, zonder te weten of zij daar wel in geïnteresseerd zijn en of zij ons begrijpen. Als zij ons niet begrijpen is dat ook lang niet altijd hun schuld: wij zijn ook niet in alle omstandigheden in staat duidelijk te maken wat wij bedoelen. En nu komt het grote woord: wij leven in de illusie dat anderen met ons meelevend. De illusie. U leest romans of u kijkt naar films en daar gaat het heel dikwijls droevig in toe. Een man en een vrouw hebben in een illusie geleefd, zij hebben bijvoorbeeld gedacht dat zij van elkaar hielden, en dan blijkt achteraf: zij deden maar alsof. Het wordt een treurspel, als de illusie wordt verstoord. De meeste romans en films zijn niet gemaakt om ons een plezier te doen. Zij geven bij voorkeur een zwarte kant van het leven: de vernietigende illusie. Of iets anders: ouders hebben in hun kinderen genieën en wondermensen gezien, en dat klopt niet. Die kinderen stellen teleur, zij studeren niet best of zij krijgen de betrekking niet, die zij zouden willen. Of onze vrienden laten ons op een gegeven ogenblik in de steek.

Dat is een heel probleem. Moeten wij daarom voortaan maar geen illusies meer hebben? Maar dat is toch onmogelijk. Dan moet u een verschrikkelijk pessimist worden, ja een kankeraar. Als u dan met iemand praat

moet u zeggen: „Nou ja, hij heeft me natuurlijk toch niet begrepen, hij is me straks weer vergeten”. Als u hoort spreken van liefde moet u gaan denken: „Liefde, is dat misschien een illusie? Is dat geen eigenbelang betekent dat niet dat twee mensen van elkaar willen profiteren?” Als u denkt aan de toekomst zult u, als u dus een zwartgallige realist wilt wezen, misschien wel zeggen: „Och kom, misschien valt er een atoombom, waarom zou ik nog naar iets streven?” Kortom, u wordt een zwartgallig mens, en wat is het resultaat? Dat u het plezier en de levenslust van u zelf en uw medemensen vergaet.

We doen dus beter in een aantal gevallen maar te handelen en te denken „alsof”. Iemand heeft eens geschreven: „Om iets groots te bereiken moeten wij doen alsof wij niet sterven”. Alsof wij dus de tijd hebben, om het te verwerkelijken. En weet u wat het merkwaardige is? Dat wij het ook doen. Geen van allen stellen wij ons voor, dat wij er niet meer zouden zijn, dat wij dood zouden wezen. Wij weten natuurlijk wel, dat wij sterven moeten, maar van dat beginsel gaan wij niet uit. Wij maken plannen, alsof wij blijven leven. En laten de doden hun doden maar begraven.

En nu zult u vragen: „Moeten wij dan elke illusie aanvaarden?” Natuurlijk niet. Het geeft u niets of u gelooft dat een soort hogere macht in uw dienst staat en u persoonlijk tegen alle onheil beschermt. Dan vergeet u, dat u zelf verantwoordelijk bent voor uw lot, dat u zelf leed kan voorkomen en vreugde kan vermeederen, en dat er veel van u zelf afhangt.

Het zou u ook weinig baten als u werkelijk geloofde, dat u nooit zou sterven. Maar het is wel redelijk, dat u gelooft dat u met uw eigen krachten u zelf tegen veel onheil beschermen kunt. Het is wel verstandig te geloven dat u lang genoeg zult leven om te verwezenlijken wat u graag wilt. Laten wij het anders zeggen: het is nuttig te geloven aan de kans, alle mogelijkheden te benutten, aan de kans met enig plezier te leven en dat te doen samen met uw medemensen. Welke illusie is dus aanvaardbaar? Die welke overeenstemt met een ideaal, met een menselijk doel.

Indien wij zelf geen gebreken hadden, zouden wij er niet zoveel genoegen in scheppen ze bij anderen op te merken.

La Rochefoucauld (1613-1680)

u komt toch ook?

Wij vestigen de aandacht van onze lezers op ons vakantie-oord „De Ark” te Nunspeet.

Bent U er al eens geweest? Vraag eens een folder aan:
Belvédèrelaan 14 — Nunspeet
Telefoon no. 03412—2404

Laten wij nog één voorbeeld proberen te geven. U wilt graag dat de mensen sympathie voor elkaar hebben. En u begint te veronderstellen dat het zo is. U ontmoet iemand en gaat uit van die gedachte. Dit kan wel een illusie zijn. Maar toch heeft zulk een illusie, die uitgaat van een ideaal, een grote betekenis, want u handelt zo dat uw handelen tot het verwerkelijken van dat ideaal bijdraagt. U geeft een voorbeeld, u helpt iets te bevorderen dat er zou moeten zijn. Wat de realiteit aangaat kunt u geheel verschillende theorieën verdedigen. U kunt zeggen dat de mensen van nature goed zijn en u kunt het tegendeel ook volhouden. U kunt argumenten zoeken voor de opvatting, dat wij geen vrije wil hebben en voor de stelling, dat wij toch wel degelijk door onze eigen wil en inspan-

ning iets bereiken. Maar denkt u zich in wat er zou behoren te zijn en u leeft zich in die mogelijkheid in, gedraagt u zich daarnaar, dan scheidt u door uw optreden zelf morele regelen. En daarom nog iets over die vriend die met zijn dochttertje voor koning speelde. Hij deed maar alsof. En toch... eigenlijk wilde hij voor dat meisje wel echt een sprookjeskoning zijn, hij deed zijn best haar wensen te vervullen. De illusie stond in dienst van een ideaal. In zo'n geval mag u wel „doen alsof”. U maakt u een beeld van hetgeen u zou willen dat werkelijkheid was. En u helpt dan die werkelijkheid naderbij te brengen. In die zin mag u zeggen: „Be-roof ons niet van alle illusies”.

A. L. CONSTANDSE.

voorjaarswind

Lang waait de wind door 't hout eer dat te botten staat,
Door leege takken suist het wintervoorjaarslied,
De boom is ijl en slaat met krampige vingers uit,
Of is een doodsche stille slaper op het veld,
Maar is de harp van wind die laag en hoog
Zijn leven door het bosch jaagt en dan lang
Een zelfde deun kan kiezen waar 'n dag 'n nacht
Vervuld mee zijn, het is een nieuw lied als
De dwaler 't bosch betreedt, het is hetzelfde dat
Hij achterlaat bij 't heengaan en nog uren hoort
Hij 't in de droom, de oude takken neuriën
't Lied der eentonigheid, — het komen, komen tot
De lente stroomt en zet al 't hout in bloei.

Nine van der Schaaf

Uit „Dichters van deze tijd”.

Humanistische Correspondentiekering voor huwelijkscontacten opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.
Inlichtingen postbus 210, Utrecht. Gaarne 24 ct. aan postzegels insluiten. (adv.)

lezingen voor de radio

di. 2 apr. AVRO 16.00 uur: J. Bijleveld: „Meningsvorming rondom het moderne Humanisme”.
zo. 7 apr. VARA 9.45 uur: P. Spigt: „Een fout is 't kenmerk van 't ware”.
zo. 14 apr. VARA 9.45 uur: H. Jansen: „Humanistisch Pasen”.

KAMPEREN

Neen, een groot kampeerder ben ik nooit geweest. O zeker, ik kon een harinkje in de grond slaan en de scheerlijnen strak zetten of vieren al naar dit door het klimaat werd geëist, ik heb zelfs herhaaldelijk een primustoestel aangemaakt, zonder dat bos, hei of medekampeerders daarbij brandschade opliepen, maar de fijne kneepjes zijn mij toch ontgaan.

Dat neemt niet weg, dat ik gedurende een zekere tijd van mijn leven een deel van mijn vakantie placht door te brengen in of nabij een tent en dat ik dit een bijzonder mooie vorm van vakantiebesteding vond. Men was in onmiddellijk contact met erica en calluna, met mier en mug, met weer en wind. Men strekte des avonds de vermoeide leden uit op de trouwe moeder aarde en gevoelde overduidelijk hoe schonkig moeder was.

Maar het was heerlijk. Ondanks onze beperkte middelen waren wij in staat ver van huis te gaan, vaak wel vijftig en een enkele keer zelfs honderd kilometer ver weg. Zo leerden wij het vaderland kennen en goed kennen, mag ik nu wel zeggen. En voor een krats.

In die dagen telden wij in ons kennissenkring ook een enkele welgestelde. Zo iemand trok er eveneens op uit, maar op een wijze, die slechts onze minachting en hoon kon opwekken. Hij verhuisde met zijn familie voor enkele weken naar een pension of landelijk hotel in de buurt van Hoenderloo of Lochem, sliep in een burgermansbed, at zachtgekookte eitjes aan het ontbijt en moest des middags op tijd terug zijn voor de lunch. De middag besteedde hij met het dommelen in serre of onder beuk in tuin, des avonds at hij maaltijden met soep vooraf en pudding toe en de avond zelf werd doorgaans gevuld met het lezen van geïllustreerde periodieken of des duivels prentenboek.

Als de prentbriefkaarten van zo iemand kwamen uit een dorp aan de Rijn of in de Ardennen, maakte dat voornamelijk verschil in het uitzicht.

Intussen heeft de tijd niet stil gestaan. Nadat de mensheid met succes getracht heeft de wereld grondig te verwoesten en vervolgens de zaken weer heeft opgebouwd, heeft de welvaart zijn intrede gedaan. Men kan er slechts met gedempte stem over spreken, want vrijwel iedereen wordt al kwaad als hij het woord maar hoort. Goed, laat ik er dus over zwijgen, maar slechts medelen, dat mijn stoffelijke omstandigheden er sinds mijn ervaringen als kampeerder niet op achteruit zijn gegaan. Maar wat zien wij nu? Ondanks mijn gegroeide welstand ben ik thans niet meer in staat in de kampeerwereld mee te komen. Als ik nu met vakantie ga, moet ik mij vergenoegen met een kamer in een eenvoudig pension of landelijk hotel of met een los kamertje, dat hier of daar te huur is. Ik blijf nog steeds dicht bij huis, in het Zwarte Woud, Frankrijk of Zwitser-

land, Joego-Slavië, Apulië, Andalusië zijn voor mij onbekende gebieden. Dat is weggelegd voor het kampeervolk.

Hoezeer het kamperen een industrie is geworden die zich bij voorkeur op de beter gesitueerden richt, is mij zojuist weer gebleken, toen ik van een Koninklijke vereniging het blad ontving, waarop ik uit sleur nog steeds ben geabonneerd en dat verscheen in een omvang van een goede 150 pagina's, waarvan er een kleine honderd werden ingenomen door advertenties.

Het is mij gebleken, dat de tegenwoordige kampeerder, voorzover die in een tent woont, gaarne een heel huis meeneemt. Dat kan hem een f 600,— à f 700,— kosten, maar dan woont hij ook even comfortabel als thuis. Hij heeft een slaap- en een woonvertrek. Hij zet zich voor het huis onder een baldekijn, dat met valse bescheidenheid luifel wordt genoemd. Hij zit daarbij in een leunstoel of een soort schommelwieg en op een tafeltje staan verfrissende dranken. De maaltijden worden bereid boven kostbare gasinstallaties in drukpannen. Des avonds is het geheel ruim verlicht en tenslotte begeeft men zich te ruste op windbedden die zich geheel naar het lichaam voegen.

Dit zijn dan de kampeerders die er met een tent op uittrekken. Wie het enigszins kan doen, reist niet op zo'n primitieve manier. Die koopt zich een kampeerwagen of caravan. Dat is eigenlijk een veredelde woonwagen, maar dan een zeer veredelde. Mijn lieve mensen, wat men in zo'n wagen niet allemaal onder kan brengen! Een keuken, opvouwbaar gastoestel, een klerenkast en steeds maar bedden, vederlicht en ijzersterk met glaswol en polyester en wat men verder maar verzinnen kan.

Voor zulk een rijdende tent, minus de onmisbare inventaris legt de natuurminnende trekker al gauw een zes-, zevenduizend gulden op tafel en wie iets fijns wil hebben betaalt tegen de tien mille. Daarvoor kocht men in de tijd, waarin ik mij aan de boezem van de natuur vlijde, een deftig landhuis met een aardig perceeltje bosgrond.

Natuurlijk is men er niet met een caravan alleen. Men kan zo'n ding niet zelf de bergen op gaan trekken en er hoort dus een automobiel voor. Da's andermaal zes- à zevenduizend gulden. Samen twaalf- à veertienduizend gulden. Men zal willen geloven, dat ik dat zelfs in mij rooskleurige huidige staat niet te missen heb. Ik ben dus aangewezen op een eenvoudig hotel of iets van dien aard.

Rijst de vraag, welke personen de Kur- en andere hotels bevolken? Ik zou het waarsachtig niet weten. Vermoedelijk zijn het oudere personen die kreunend bezwijken onder de vermogensbelasting. Zo zien zij er tenminste wel uit, als ik eens langs loop. Wellicht kom ik er ook nog eens terecht, als de mode en de sociale economie nog een beetje opschuiven.

H. H.

Sceptici noemen wij degenen, die onze eigen illusies niet delen, zonder ons er verder druk over te maken of zij er wellicht andere illusies op na houden.

Anatole France.